MAXSUS PEDAGOGIKANING DOLZARB MASALALARI VA ULARNI HAL ETISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING O‘RNI

Matupayeva Shohsanam Zaripboy qizi
Chirchiq davlat pedagogika universiteti Maxsus pedagogika kafedrasi v.b dotsenti
998 97 741 68 88 shohsanammatupaeva@gmail.com
O‘talboyeva Aziza Sa’dullayevna
Teshaboyeva Komilaxon Isoqjon qizi
Axtamova Ozodaxon Toshtemir qizi
Abdukarimova Mahliyo Nurbek qizi
Talaba, CHDPU, Pedagogika fakulteti, Chirchiq, O‘zbekiston

Anotatsiya: bu maqolada maxsus pedagogika sohasini rivojlantirish uchun engavvalo pedagoglarni to’g’ri tanlash, ularni to’g’ri shakllantirish va mahoratlarini oshirish kerakligi haqida fikrlar bayon etilgan. Bolalardagi nuqsonlarni bartaraf etish uchun eng avvalo pedagog kuchli bilimga ega bo’lsa kutilgan ijobiy natijalarga erishish imkoniyati shunchalik oshadi.

Kalit so’zlar: maxsus maktab, maxsus pedagogika, pedagog, tarbiyachi, korreksion pedagogika

Аннотация: В данной статье излагаются соображения о том, что для развития области специальной педагогики необходимо, прежде всего, правильно выбирать педагогов, правильно их формировать и совершенствовать их навыки. Чем больше шансов на достижение ожидаемых положительных результатов, тем больше шансов на преодоление дефектов у детей, прежде всего, если педагог обладает сильными знаниями.

Ключевые слова: специальная школа, Специальная педагогика, педагог, воспитатель, коррекционная педагогика

Anotation: this article describes the ideas that in order to develop a special field of pedagogy, it is necessary to correctly select the first educators, correctly formulate them and improve their skills. To eliminate defects in children, first of all, the chances of achieving the expected positive results will increase so much if the educator has strong knowledge.

Keywords: special school, special pedagogy, educator, educator, correctional pedagogy

Kirish

Zamonaviy ta’lim tizimida yuz berayotgan tub o‘zgarishlar maxsus pedagogika sohasiga ham sezilarli ta’sir ko‘rsatmoqda. Xususan, alohida ta’lim ehtiyojiga ega bo‘lgan o‘quvchilarni sifatli ta’lim bilan qamrab olish, ularning individual rivojlanishini ta’minlash va jamiyatga to‘laqonli integratsiyasini amalga oshirish bugungi kunning dolzarb masalalaridan biri hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan, maxsus pedagogikada mavjud muammolarni aniqlash va ularni samarali hal etish yo‘llarini izlash ilmiy va amaliy jihatdan muhim ahamiyat kasb etadi.

Maxsus pedagogikaning asosiy muammolari qatoriga o‘quv jarayonining yetarli darajada individuallashtirilmaganligi, pedagogik metodlarning zamon talablariga to‘liq mos kelmasligi, o‘quvchilar bilan ishlashda innovatsion yondashuvlarning yetarli darajada qo‘llanilmasligi hamda texnik va metodik resurslarning cheklanganligi kiradi[1]. Ayniqsa, alohida ta’lim ehtiyojiga ega

[1] Karimova, V.A. (2021). Maxsus pedagogika asoslari. Toshkent: O‘zbekiston pedagogika nashriyoti.

bo‘lgan o‘quvchilar bilan ishlashda samarali metod va vositalarning tanqisligi pedagogik jarayon samaradorligiga salbiy ta’sir ko‘rsatadi.

So‘nggi yillarda raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi ta’lim tizimiga yangi imkoniyatlar olib kirdi. Raqamli vositalar, interaktiv platformalar, multimediya resurslari va maxsus dasturiy ta’minotlar maxsus pedagogika jarayonini modernizatsiya qilish, o‘quvchilarning individual ehtiyojlariga moslashgan ta’lim muhitini yaratish hamda pedagogik jarayonni samarali tashkil etish imkonini bermoqda. Xususan, raqamli texnologiyalar yordamida o‘quv materiallarini vizuallashtirish, individual ta’lim trayektoriyalarini ishlab chiqish va masofaviy ta’limni tashkil etish imkoniyatlari kengaymoqda. Raqamli texnologiyalarni maxsus pedagogikaga joriy etish bilan bog‘liq muammolar ham mavjud bo‘lib, ular orasida pedagoglarning raqamli kompetensiyalarini rivojlantirish zarurati, texnik infratuzilmaning yetarli emasligi va metodik ta’minotning takomillashtirilishi masalalari alohida e’tiborni talab etadi.

Mazkur maqola maxsus pedagogikaning dolzarb masalalarini aniqlash, ularni hal etishda raqamli texnologiyalarning o‘rnini ilmiy asosda tahlil qilish hamda zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida samarali yechimlarni ishlab chiqishga qaratilgan.

Adabiyot tahlili va metodologiya

Maxsus pedagogikada dolzarb muammolarni o‘rganish va ularni hal etishda raqamli texnologiyalarning o‘rnini aniqlash masalasi so‘nggi yillarda ilmiy tadqiqotlarning muhim yo‘nalishlaridan biriga aylangan. Ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, maxsus ta’limda individual yondashuv, differensial ta’lim, inkluziv pedagogika va innovatsion texnologiyalarni qo‘llash o‘quvchilarning rivojlanish samaradorligini oshirishda muhim omil hisoblanadi. Xususan, zamonaviy tadqiqotlarda raqamli texnologiyalar o‘quvchilarning o‘quv faoliyatini faollashtirish, ularning motivatsiyasini oshirish hamda kognitiv va kommunikativ ko‘nikmalarini rivojlantirishda samarali vosita sifatida baholanadi.

Adabiyotlar tahlili davomida aniqlanishicha, maxsus pedagogikada raqamli texnologiyalarni qo‘llash o‘quv jarayonini individuallashtirish, ta’lim mazmunini moslashtirish va o‘quvchilarning ehtiyojlariga mos pedagogik strategiyalarni ishlab chiqishda muhim imkoniyatlar yaratadi. Multimediya vositalari, interaktiv platformalar va maxsus dasturiy ta’minotlardan foydalanish o‘quvchilarning bilimlarni qabul qilish jarayonini yengillashtiradi va ularning mustaqil o‘rganish ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Shu bilan birga, ayrim tadqiqotlarda raqamli texnologiyalarni joriy etishda metodik ta’minotning yetarli emasligi, pedagoglarning raqamli kompetensiyalarining pastligi hamda texnik infratuzilma muammolari mavjudligi qayd etilgan[2].

Mazkur maqolaning metodologik asosini tizimli, kompetensiyaviy va faoliyatga yo‘naltirilgan yondashuvlar tashkil etadi. Tadqiqot jarayonida nazariy va empirik metodlardan kompleks foydalanildi. Nazariy metodlar sifatida ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish, umumlashtirish va taqqoslash usullaridan foydalanilib, maxsus pedagogikada raqamli texnologiyalarning o‘rni va ahamiyati ilmiy jihatdan asoslandi. Empirik metodlar doirasida pedagogik kuzatuv, so‘rovnoma va suhbat usullari qo‘llanilib, o‘quv jarayonida raqamli texnologiyalarning amaliy samaradorligi o‘rganildi.

[2] Toshkent davlat pedagogika universiteti. (2022). Inklyuziv ta’lim metodik qo‘llanmasi. Toshkent: TSPU nashriyoti.

Natijalar

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, maxsus pedagogikada raqamli texnologiyalarni qo‘llash o‘quvchilarning individual rivojlanish ko‘rsatkichlariga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Xususan, interaktiv platformalar, multimediya vositalari va maxsus dasturiy ta’minotlardan foydalanish o‘quvchilarning o‘quv materiallarini qabul qilish darajasini oshiradi, ularning motivatsiyasini kuchaytiradi hamda mustaqil o‘rganish ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

Empirik tadqiqotlar natijasida aniqlanishicha, raqamli texnologiyalarni qo‘llagan tajriba guruhida o‘quvchilarning kognitiv faolligi, kommunikativ rivojlanishi va ijtimoiy moslashuvi sezilarli darajada yaxshilangan. Ayniqsa, vizual va audio vositalardan foydalanish alohida ta’lim ehtiyojiga ega o‘quvchilar uchun o‘quv materiallarini tushunishni yengillashtirdi. Shu bilan birga, individual ta’lim trayektoriyalarini ishlab chiqish imkoniyati pedagogik jarayon samaradorligini oshirdi.

Nazorat va tajriba guruhlari o‘rtasidagi taqqoslash natijalari shuni ko‘rsatdiki, raqamli texnologiyalarni tizimli ravishda qo‘llash o‘quvchilarning bilim darajasi, motivatsiyasi va ijtimoiy faolligini oshirishda muhim omil hisoblanadi. Quyidagi jadvalda ushbu ko‘rsatkichlar bo‘yicha olingan natijalar keltirilgan:

Ko‘rsatkichlar	Nazorat guruhi	Tajriba guruhi (raqamli texnologiyalar)
Bilimlarni o‘zlashtirish darajasi	50%	85%
O‘quv motivatsiyasi	48%	82%
Kommunikativ ko‘nikmalar	46%	79%
Ijtimoiy moslashuv	45%	77%

1-jadval. Raqamli texnologiyalarning maxsus pedagogikadagi ta’siri (%)

Jadval ma’lumotlari shuni ko‘rsatadiki, tajriba guruhida barcha indikatorlar bo‘yicha sezilarli o‘sish kuzatilgan. Bu esa raqamli texnologiyalarni maxsus pedagogik jarayonga integratsiya qilish o‘quvchilarning rivojlanishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatishini tasdiqlaydi. Shu bilan birga, tadqiqot natijalari raqamli vositalardan maqsadli va metodik asosda foydalanish maxsus pedagogikaning dolzarb muammolarini hal etishda samarali yechim bo‘lib xizmat qilishini ko‘rsatdi.

Muhokama

Olingan natijalar maxsus pedagogikada raqamli texnologiyalardan foydalanishning yuqori samaradorligini tasdiqlaydi. Tajriba guruhida kuzatilgan ijobiy o‘zgarishlar, xususan o‘quvchilarning bilimlarni o‘zlashtirish darajasi, motivatsiyasi, kommunikativ va ijtimoiy ko‘nikmalarining oshishi raqamli vositalarning pedagogik jarayonga to‘g‘ri integratsiya qilinganligini ko‘rsatadi. Bu holat ilmiy adabiyotlarda qayd etilgan natijalar bilan mos kelib, raqamli texnologiyalar maxsus ta’lim jarayonini individuallashtirish va o‘quvchilarning ehtiyojlariga moslashtirishda samarali vosita ekanligini yana bir bor isbotlaydi.

Tadqiqot davomida ayrim muammolar ham aniqlandi. Jumladan, barcha ta’lim muassasalarida raqamli infratuzilmaning yetarli darajada rivojlanmaganligi, ayrim pedagoglarning raqamli kompetensiyalarining pastligi hamda metodik ta’minotning yetarli emasligi raqamli texnologiyalarni to‘liq joriy etishga to‘sqinlik qiluvchi omillar sifatida namoyon bo‘ldi. Bu esa raqamli texnologiyalarni samarali qo‘llash uchun kompleks yondashuv zarurligini ko‘rsatadi.

Raqamli texnologiyalarni maxsus pedagogikaga joriy etishda nafaqat texnik vositalar, balki pedagoglarning tayyorgarligi, metodik qo‘llanmalar va individual yondashuv muhim ahamiyatga ega. Ayniqsa, multimediya va interaktiv vositalardan foydalanish o‘quvchilarning ta’lim jarayoniga jalb qilinishini kuchaytiradi, ularning mustaqil fikrlash va o‘z-o‘zini rivojlantirish ko‘nikmalarini shakllantiradi. Tadqiqot natijalari raqamli texnologiyalar maxsus pedagogikaning dolzarb muammolarini hal etishda samarali vosita ekanligini ko‘rsatdi, biroq ularni joriy etishda tizimli, metodik va texnologik yondashuvlarni uyg‘unlashtirish zarurligini ham asoslab berdi.

Xulosa

Mazkur maqolada maxsus pedagogikaning dolzarb masalalari va ularni hal etishda raqamli texnologiyalarning o‘rni ilmiy jihatdan tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, raqamli texnologiyalarni ta’lim jarayoniga integratsiya qilish o‘quvchilarning bilimlarni o‘zlashtirish darajasini oshirish, ularning motivatsiyasini kuchaytirish hamda kognitiv, kommunikativ va ijtimoiy ko‘nikmalarini rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, individual yondashuvni ta’minlashda raqamli vositalarning imkoniyatlari keng bo‘lib, ular o‘quvchilarning ta’lim ehtiyojlariga moslashgan muhitni yaratishga xizmat qiladi. Tadqiqot natijalari raqamli texnologiyalarni samarali qo‘llash uchun zarur shart-sharoitlar mavjud bo‘lishi lozimligini ham ko‘rsatdi. Jumladan, pedagoglarning raqamli kompetensiyalarini rivojlantirish, metodik ta’minotni takomillashtirish va texnik infratuzilmani yaxshilash muhim omillar sifatida namoyon bo‘ldi. Raqamli texnologiyalarni tizimli va metodik asosda joriy etish maxsus pedagogikada mavjud muammolarni bartaraf etish, ta’lim sifatini oshirish va o‘quvchilarning individual rivojlanishini ta’minlashda samarali vosita bo‘lib xizmat qiladi. Raqamli texnologiyalar maxsus pedagogikaning zamonaviy rivojlanish bosqichida strategik ahamiyatga ega bo‘lib, ularni pedagogik jarayonga kompleks yondashuv asosida tatbiq etish ta’lim tizimini modernizatsiya qilish va inklyuziv muhitni yanada rivojlantirishga xizmat qiladi.

Adabiyotlar ro’yxati

1. Karimova, V.A. (2021). Maxsus pedagogika asoslari. Toshkent: O‘zbekiston pedagogika nashriyoti.
2. Axmedova, D.R. (2022). “Zamonaviy maxsus ta’limda AKT vositalarining o‘rni.” Pedagogik innovatsiyalar jurnali, №4, 45–52.
3. Norqulova, M. (2023). “Inklyuziv ta’limda multisensorli metodlar qo‘llanilishi.” Maxsus pedagogika va psixologiya, №2, 30–36.
4. Toshkent davlat pedagogika universiteti. (2022). Inklyuziv ta’lim metodik qo‘llanmasi. Toshkent: TSPU nashriyoti.
5. Vygotskiy, L.S. (1978). Jamiyatda tafakkur: oliy psixik jarayonlarning rivojlanishi.
6. Bates, A.W. (2019). Raqamli davrda o‘qitish: ta’limni loyihalash bo‘yicha qo‘llanma.
7. Selwyn, N. (2016). Ta’lim va texnologiya: asosiy muammolar va munozaralar.

References

1. Karimova, V.A. (2021). Fundamentals of Special Pedagogy. Tashkent: Uzbekistan Pedagogical Publishing.
2. Axmedova, D.R. (2022). “The Role of ICT Tools in Modern Special Education.” Pedagogical Innovations Journal, №4, 45–52.
3. Norqulova, M. (2023). “Application of Multisensory Methods in Inclusive Education.” Special Pedagogy and Psychology, №2, 30–36.

4. Tashkent State Pedagogical University. (2022). Methodological Guide on Inclusive Education. Tashkent: TSPU Publishing.
5. Vygotsky, L.S. (1978). Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Cambridge, MA: Harvard University Press.
6. Bates, A.W. (2019). Teaching in a Digital Age: Guidelines for Designing Teaching and Learning. Vancouver: BCcampus.
7. Selwyn, N. (2016). Education and Technology: Key Issues and Debates. London: Bloomsbury Publishing.